

Asia: VN/3049/2021

Lausuntopyyntö opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä

1) Opettajarekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin tuottamiin hyötyihin ja rekisterin käyttötarkoituksiin. Onko rekisterin hyödyt ja käyttötarkoitukset kuvattu selvitysraportissa onnistuneesti ja eri tahojen tarpeet ja näkökulmat huomioiden? (Ks. raportin luku 6, osin myös luku 7).

Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry suhtautuu varauksellisesti opettajarekisterin perustamiseen. Keskitetyn uuden rekisterin luomisen esitetyssä laajuudessa ei katsota tuovan kuvatun kaltaista lisäarvoa, vahvistavan opettajaksi opiskelemisen houkuttavuutta tai tukevan opiskelijoiden oppimista.

2) Opettajarekisteriin liittyvät haasteet: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisteriin liittyviin haasteisiin. Onko opettajarekisteriin ja sen perustamiseen liittyvä haasteet huomioitu selvityksessä onnistuneesti? (Ks. osin luvut 6, 8 ja 9)

Katsomme, että opettajarekisterin perustamisen, ylläpidon ja hallinnoinnin kustannukset on vahvasti alimitoitettu. Lisäksi mikäli rekisterin hyödyntäminen eri käyttötarkoituksiin perustuu siihen kirjattavien tietojen vaapaaehtoiseen luovuttamiseen rekisteriin kirjattaviksi on todennäköistä, että suostumusten hallinta ja rekisteritietojen hyödyntämisen työläys muodostuvat kuormittaviksi. Kysymyksiä herättää myös eri toimijoiden mahdollisesti eri tavoin tekemä tulkinta / päätös opettajan kelpoisuudesta huomioiden, että joissakin yhteyksissä kelpoisuusehtoja voidaan soveltaa opetusasteesta annetun asetuksen puitteissa. Tällöin opettajarekisterin yhtenä tavoitteena tulisi olla, että se yhdenmukaistaa tulkintaeroja opettajien kelpoisuuksista koulutuksen järjestäjien välillä. Jos mikäli opettajarekisteri perustettaisiin ei vain siinä laajuudessa, että siihen olisi rekisteröityinä maassamme aktiivisina olevat opetusalan virat ja toimet sekä onko virassa / toimessa muodollisesti kelpoinen henkilö vaan siinä laajuudessa, että se muodostaa opetusalan henkilörekisterin, niin jokaisella rekisterissä olevalla opettajalla tulee olla mahdollisuus tarkistaa itseään koskevat rekisteritiedot ja myös saada tietää, kuka hänen tietojaan on käynyt katsomassa. Opettajarekisteriin tulee tällöin siirtää myös tiedot opettajien suorittamista pätevyyteen liittyvistä koulutuksista, täydennyskoulutuksista ja työhistoriasta. Todistusten tarkistaminen ja tietojen syöttäminen

järjestelmään aiheuttaa lisätyötä. Pääsy rekisteriin ja sen hyödyntäminen esim. opettajakoulutuksen kohdentamisen arviointiin on rajattava koulutuksen järjestämisestä ja suunnittelusta vastaaville viranomaisille.

3) Opettajarekisterin kohderyhmät ja vaiheittainen eteneminen: Pyydämme kommentteja raportissa esitettyihin opettajarekisterin kohderyhmiin ja vaiheittaiseen etenemiseen. Jos opettajarekisteri perustetaan, mitkä kohderyhmät opettajarekisterin tulisi kattaa, mitä koulutusasteita sen tulisi koskea? Miksi? Onko selvityksessä esitetty opettajarekisterin perustamisen vaiheistaminen tarkoituksenmukaista? (Ks. luku 7)

Raportissa todetaan, että "Rekisterin yhtenä tärkeänä palveluna selvitysryhmä pitää sen käyttöä työnhakutilanteiden sähköisenä tutkinto-, kelpoisuus- ja työuratietojen lähteenä, joka helpottaisi hakuprosesseja sekä hakijan että työnantajan kannalta. Selvitysryhmä ei kuitenkaan esitä, että uudesta tiedonkeruusta tulisi koskaan avoin, vaan että uutta tietovarantoa pääsevät käyttämään vain viranomaiset ja käyttöluvalliset hankkeet. Työnantajien näkymä voidaan rajata vain oleellisiin tietoihin tai niihin tietoihin, joihin rekisterissä oleva henkilö antaa luvan."

Määrittelyt ja järjestelmän käyttöprosessit tulee kuvata erityisen tarkasti ja jokaisen kouluasteen erityispiirteet ja tarpeet huomioiden. On myös mahdollista, että rekisterin kokoamisesta ja hallinnoinnista syntyy enemmän kustannuksia kuin varsinaisia hyötyjä. Rekisteriä perustellaan koulutustarpeiden ennakoinnilla ja tutkimuskäytön näkökulmasta, jolloin ei ole perusteltua rajata mitään koulutusastetta rekisterin ulkopuolelle.

Olemme samaa mieltä Helsingin yliopiston esittämän näkemyksen kanssa: "Mikäli rekisteri perustetaan, kysymys opettaja-nimikkeestä ja siitä, halutaanko rekisteriin virkoja ja toimia vai henkilöitä vai nimenomaisesti lueteltuja virkoja ja toimia hoitavia henkilöitä, tulee ratkaista. Nyt esitetty näkökulma painottuu tehtäviin eikä kelpoisuuksiin. Siinä mielessä tämä on perusteltua, että tiedetään, kuinka paljon opetustehtävissä toimivia tarvitaan tai kuinka paljon heitä tällä hetkellä on."

Esitetty vaiheistaminen sekä etenemisjärjestys ovat perusteltuja.

4) Opettajarekisterin sisällöt: Pyydämme kommentteja selvityksessä esitettyihin opettajarekisterin sisältöihin. Mitä tietoja rekisterin tulisi kattaa? (Ks. luku 7.3)

Katsomme, että ensinnä tulee ratkaista kysymys siitä onko tarkoitus kerätä rekisteriä aktiivisena olevista viroista ja toimista sekä onko niissä kelpoiseksi katsottava henkilö (esim. palvelemaan esitetyn mukaisesti opettajankoulutuksen kohdentamista) vai viroissa / toimissa olevien henkilöiden rekisteri, jolloin ensinnä tulee ratkaista missä laajuudessa ja minkä tahojen toimesta tietoja kerätään sekä miten niitä hallinoidaan ja mitä tarkoitusta henkilötietorekisteri siinä muodossaan ensisijaisesti palvelee.

5) Opettajarekisteriin liittyvät tiedonsaantioikeudet ja tietosuojakysymykset: Pyydämme kommentteja opettajarekisteriin liittyviin tiedonsaantioikeuksiin ja tietosuojakysymyksiin. Pitäisikö opettajarekisterin tietojen saatavuus organisoida jotenkin toisin kuin mitä selvityksessä esitetään? (Ks. erityisesti luku 9.5; osin myös muut luvun 9 alaluvut)

Rekisterin yksittäistä opettajaa koskevien tietojen ei tule olla julkisia. Katsomme, että rekisterissä olevan opettajan tulee itse antaa suostumuksensa, minkä tietojen tarkastelun hän sallii muille kuin lakisääteisille tahoille. Jotta rekisteri palvelisi esim. esitettyä opettajakoulutuksen suunnittelua ja ennakoitavuutta niin rekisterin anonymisoitujen tilastotietojen taasen tulee olla julkisesti saatavilla.

6) Opettajarekisterin kustannukset: Pyydämme kommentteja rekisterin perustamiseen ja ylläpitoon liittyviin kustannuksiin. Onko opettajarekisterin kustannukset kuvattu selvityksessä onnistuneesti? Millaisia selvityksen ulkopuolelle jääneitä kustannuksia opettajarekisterin perustamisesta ja ylläpidosta voi aiheutua? (Ks. pääasiassa luku 8.1)

Selvityksessä todetaan, että uuden rekisterin perustaminen on järkevää vain, mikäli siitä saatavat hyödyt ovat rekisteristä syntyviä kustannuksia suuremmat. Selvityksessä ei osoiteta laskelmia tiedon tallentamisesta aiheutuvista kustannuksista eikä esitetä selkeästi, mikä taho maksaisi järjestelmän perustamiskustannukset. Väite kustannusneutraaliudesta kuulostaa erittäin optimistiselta.

7) Vaihtoehdot rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle: Pyydämme kommentteja vaihtoehtoista rekisteripohjaiselle tiedonkeruulle. Onko esityksessä huomioitu riittävän kattavasti muut vaihtoehtoiset tavat tiedonkeruulle? Olisiko selvityksessä esitetylle opettajarekisterille toimivaa vaihtoehtoa, joka tuottaisi tarvittavaa tietoa opettajista? Miten nykyistä kolmen vuoden välein toteutettavaa opettajatiedonkeruuta tulisi kehittää nykyisiä ja tulevia tietotarpeita vastaavaksi? (Ks. pääasiassa luku 8.3, myös 3.4)

Nykyinen 3 vuoden välein toteutettava opettajatiedonkeruu tulisi saattaa velvoittavaksi, jolloin se olisi tulosten tukinnaltaan luotettavampi. Perustettavaksi esitettyyn opettaja(tieto)rekisteriin liittyä niin sen kustannuksiin kuin varsinaiseen kääyttöhyötyyn että -tarkoitukseen liittyvää epäselvyyttä ja näemme siinä olevan myös mahdollisuuden epätarkoituksenmukaiseen käyttöön (mikäli tietojen saatavuutta ja julkisuutta ei vahvasti rajata) sekä opettaja ja oppilaitos ranking-listojen syntyyn.

8) Muut mahdolliset huomiot opettajarekisteriselvitykseen liittyen

Jo tällä hetkellä rekrytoinneissa kohdataan muodollisesti pätevän henkilöstön saatavuusongelmia. Olisiko perustettavaksi esitetyn kaltainen opettajahenkilötietorekisteri omiaan lisäämään opettajakoulutuksen ja ammatin houkuttavuutta? Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen näkökulmasta rekisteristä saatava hyöty esim. rekrytoinneissa on vähäinen. Ennen asiassa etenemistä tulisi myös ratkaista halutaanko rekisteriin virkoja ja toimia vai henkilöitä vai nimenomaisesti lueteltuja virkoja ja toimia hoitavia henkilöitä. Mikäli perustetaan opettajahenkilörekisteri on myös määriteltävä tarkkaan menettely miten kelpoisuus tarkistetaan ja menettely, jolla kelpoisuuksia koskeva epäselvyys ratkaistaan.

9) Kannatatteko selvityksessä kuvatun opettajarekisterin perustamista?

Kyllä, alla kuvatuilla muutoksilla [Rekisteriin tulisi kerätä tiedot vain aktiivista viroista ja toimista sekä siitä hoitaako niitä muodollisesti pätevä henkilö. Rekisteriä ei tule laatia opettajahenkilötietorekisteriksi.]

Vilkuna Outi
Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry